

© В. М. Манакін
(Запоріжжя)

ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА І НАЦІОНАЛЬНЕ СВІТОБАЧЕННЯ

Стаття присвячена внутрішній формі слова як параметру зіставного мовознавства і як лінгвокогнітивному феномену, що дає ключ до розуміння етнолінгвістичних закономірностей інтерпретації світу з точки зору особливих функцій, що ця категорія виконує. Зіставне вивчення внутрішньої форми слова відкриває можливості реконструкції окремих ланцюжків мовної номінації, даючи тим самим певну інформацію про таємниці народження і функціонування слова в мовознавчому, а також гносеологічному, когнітивному, етнологічному, культурологічному і навіть лінгвоенергетичному аспектах дослідження.

Ключові слова: внутрішня форма слова, зіставне мовознавство, етнолінгвістика.

V. N. MANAKIN. ВНУТРЕННЯЯ ФОРМА СЛОВА И НАЦИОНАЛЬНОЕ МИРОВИДЕНИЕ

Статья посвящена внутренней форме слова как параметру сопоставительного языкознания и лингвокогнитивному феномену, что дает ключ к пониманию этнолингвистических закономерностей интерпретации мира с точки зрения особых функций, которые эта категория выполняет. Сопоставительное изучение внутренней формы слова открывает возможности реконструкции отдельных цепочек языковой номинации, предоставляя тем самым определенную информацию о тайнах рождения и функционирования слова в языковедческом, а также в гносеологическом, когнитивном, этнологическом, культурологическом и даже лингвоэнергетическом аспектах исследования.

Ключевые слова: внутренняя форма слова, сопоставительное языкознание, этнолингвистика.

V. M. MANAKIN. THE INNER FORM OF THE WORD ACROSS NATIONAL WORLD VIEW

The paper deals with the inner form of the word as a parameter of contrastive linguistics and a linguocognitive phenomenon which gives a key to understanding the ways of national linguistic world view in terms of the specific functions performed by this category. A contrastive study of the inner form of the word opens the ways for reconstruction of individual chains of linguistic nomination, thus unearthing the mystery of the word origin and functioning in the linguistic, as well as epistemological, cognitive, ethnological, cultural and even linguoenergetic perspectives.

Key words: inner form of the word, contrastive linguistics, national world view.

Мотиваційні ознаки, що покладено в основу найменування, прийнято кваліфікувати як *внутрішню форму слова* (далі – ВФ). Цей феномен настільки унікальний і захоплюючий для вивчення, що здавна привертає увагу не тільки мовознавців, а й психологів, логіків, філософів, зрештою, усіх, хто цікавиться мовою. З інтересу до першослова власне й розпочинається історія мовознавства як наукової галузі.

Ознайомлення з міжмовними відмінностями за внутрішньою формою слів відкриває таємниці найменувань у різних мовах, а для рідної мови – це індикатор історичної пам'яті слова, що нагадує нам про минуле народу, про те, як і чому думки, особливості світобачення втілювалися у ті чи інші слова.

Зіставне дослідження цього явища дає змогу не тільки розкрити своєрідність рідної мови та культурних особливостей номінації на фоні інших лінгвістичних систем, а також простежити, як впливає походження слова та його мотиваційні зв'язки на лексичне значення, окреслити характерні риси словотвору та мотивації лексем однієї мови порівняно з відповідними одиницями неспоріднених або віддалено споріднених мов.

Метою роздумів цієї статті є спроба повернення до одвічного питання про природу найменування у площині, яку давні греки пов'язували з проблемою співвідношення *слова (найменування)* і *предмета*, та з'ясування особливої ролі цього феномена для вербального кодування специфіки національного світобачення різних народів.

Об'єктом спостережень виступає внутрішня форма слова, або ж, в ширшому розумінні, – мотиваційно-образна основа найменування. Абстрагуючись від термінологічних деталей, можна стверджувати, що йдеться про власне те саме, що й стало предметом обговорення спочатку для еллінів, пізніше – для В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, В. Вундта, А. Марті, інших вчених і особливо, звичайно ж, для О. О. Потебні.

Ілюстративний матеріал ґрунтується переважно на прикладах англійської та української мов. Однак запропонований підхід цілковито прийнятний для залучення інших індоєвропейських мов.

Історія вивчення питання свідчить про те, що сучасне вітчизняне і (меншою мірою) західноєвропейське мовознавство також не полишає поза увагою ВФ слова (огляд бібліографії див. у: (Голянич, 2007; Кочерган, 2006; Манакін, 2004; Манакін 2012: 174–183; Манакін, 2013; Снитко 1990). Проте відмінною рисою сучасних досліджень ВФ слова на фоні античного та класичного поглядів на це явище є те, що внутрішня форма слова здебільшого розглядається як суто *мовне* явище, без орієнтації на його багатопланову природу.

Навіть дуже поверхневе знайомство з тим, як тлумачили явище мотиваційного зв'язку найменування і образу предмета у давнині переконує, що це був принципово інший – глибинний підхід, за яким конкретне явище розглядалось як прояв внутрішніх загальних принципів світоустрою. Зокрема, явище, яке сьогодні ми називаємо ВФ слова і усвідомлюємо його як першооснову найменування, давні вчення намагалися ув'язати з пошуком першопричини буття та Універсуму в різних поняттєво-концептуальних визначеннях. Так, в Упанішадах оперують поняттям *брахман*, що тлумачиться як

абсолютний початок. У буддійському вченні про природу речей йдеться про елементи дхарми, які становлять основу речовини, з якої зроблений світ (див.: (Голянич 2007: 11)).

Представники даосизму також виділили окрему категорію *дао* — вічне й незмінне начало, загальний абсолют, у невизначеності якого заховано сутність речей. Крім того, це й першооснова найвищого взаємного порозуміння людей. Відомий філософ-конфуціанець Іто Дзинсай (1627–1705) писав: «Міті (дао) – це ніби шлях, по якому відбувається спілкування людей між собою. Це є також причиною взаємодії усіх речей. Загальне ім'я цьому – дао» (цит. за: (Манакін 2004: 152)).

О. Ф. Лосев, вивчаючи поняття “*вираження*”, запропоноване Аристотелем, відзначав, що в античній естетиці була поширена теорія діалектичного синтезу внутрішнього та зовнішнього. За нею усе матеріальне несе на собі відбиток “внутрішнього” (життя) (Лосев 1982: 91–92). У творах Аристотеля такі категорії невід’ємно пов’язані з терміном *ентелехія* (*entelecheia*), що вживається для позначення тотожності зовнішнього та внутрішнього, тобто матерії та форми. Аристотель у своїх роботах використовував термін *ейдос* ‘ідея’ та ставив знак тотожності між ним та матерією. Філософ пояснював це тим, що матерія без ейдоса є тільки абстрактною можливістю існування чогось. У той же час ейдос без матерії є лише розумовим (логічним) принципом, який не має ніякого конкретного вираження (Лосев 1982: 93). Отже, вони (ейдос та матерія), можуть існувати у своїй нерозривній спільності, симбіозі.

Діалектика внутрішнього та зовнішнього покладена Аристотелем в основу пояснення терміна *to ti en eina* (дгр.), який був перекладений О. Ф. Лосевим російською мовою як “*чтойность*”. Грецький філософ вживав його для опису ситуації творення нерухомої картинності певної речі за допомогою великої кількості змістових енергій (погляд на мову як енергетичне явище – окрема проблема, яка також розпочинається з античності (див.: (Манакін, 2008)), які знаходяться в постійному русі. Розглядаючи питання мови та думки, Аристотель не використовував термін “внутрішня форма”, хоча й оперував чимось подібним, надаючи тлумачення імені.

Поняття “внутрішня форма” вперше з’являється в “Енеадах” грецького філософа Плотіна, що був засновником неоплатонізму. Так само, як і Аристотель, Плотін вживав цей термін, говорячи про внутрішню структуру твору мистецтва та вияву духовного змісту індивіда (Откупщиков 2005: 83). Інтерес до “першослова” також виявляли

Гомер, Гесіод, Геракліт, Платон, Варрон, Августин та ін. Їхні праці відбивають в основному філософське і загальнонаукове сприйняття дійсності. Проблема *внутрішнього* виступала для них “основою конструктивно-логічного осягнення речі, виявлення онтологічної природи якої залежало від філософської системи” (Голянич 2007: 8) Проте саме ці давні філософські доробки стали основою для подальшого розвитку категорій *внутрішнього / зовнішнього* та їх поступового переміщення у сферу філософії мови і власне лінгвістики.

Крім античних мислителів, до питання внутрішньої форми слова підходив і Конфуцій, який вважав, що назва нерозривно пов’язана з предметом навколишнього світу і повинна відбивати його характерні особливості, бо тільки в такому разі можна говорити про правильність імен. Внутрішня форма розглядалась і представниками давньоіндійської граматичної школи. Вони стверджували, що усі предмети та явища породжуються спочатку у формі слова, а думка та всі знання тісно поєднані з лексичною одиницею (Клименко 1984: 10).

Завершуючи стислий екскурс питання про ВФ слова крізь призму філософії давнини, зазначимо, що найбільш продуктивною для сьогодення лишається тлумачення цього поняття Платоном. У своїй праці “Кратил” він зазначає, що слово, крім свого значення і звукової форми, має ще одну характерну особливість – “*ідею, образ слова*”, завдяки якому немає потреби відтворювати всі риси, характерні предметові, щоб одержати образ. Він (образ) може через деякий час затемнюватись. Це призводить до втрати словом своїх функцій зображення. Філософ також розділяв слова на первинні та вторинні (аналогічно до слів-основ та похідних), причому давав зрозуміти, що пояснити внутрішню форму первинних слів неможливо. Але ж найголовніше – це те, що феномен ВФ слова співвідноситься з платонівською “*ідеєю ідей*”. Сутність її полягає в тому, що вона знаходиться в певному трансцендентальному бутті, а тому не може бути повністю зрозуміла людині. Оперуючи сучасними категоріями, можемо говорити, очевидно, про рівень *ноосферичної організації* інформаційно-змістового континууму людства та Універсуму, що також є складником трансцендентального, або ж метафізичного, буття (детальніше про це див. у: (Манакін, 2011).

Наступний етап у вивченні явища ВФ слова та внутрішньої форми мови в цілому – це лінгвофілософська система В. фон Гумбольдта. Базовим постулатом його вчення є те, що *мова є світом, який лежить між зовнішніми явищами та людиною* (Гумбольдт 1984: 13). Мова – це “проміжна реальність”, що інформує не про те, як називаються предмети, а про те, як “вони нам надані” (Там само: 13). У ХХ ст. про мову як

проміжний світ між людиною та дійсністю знову будуть говорити Гайдегер, Рассел та ін. За Гумбольдтом, мова — це *інтелектуальний інстинкт* (Там само: 8). Саме тому відома теза вченого про *єдність (і навіть тотожність!) мови та мислення* передбачає активну роль першої в процесі перетворення світу в думки за допомогою мови. Сучасні нейролінгвістичні школи схиляються до думки, що мова не просто виконує мислетворчу функцію, а є певною функцією мозку, окремою нейронною програмою, що скеровує його діяльність.

Положення Гумбольдта, які підтверджуються сучасними розвідками вчених, виявляють, таким чином, глибинні лінгвокогнітивні та нейролінгвістичні чинники різноманітності мовних картин світу та особливостей внутрішньої форми слів різних мов. Незважаючи на належність до єдиної загальнолюдської мови (єдиного когнітивно-семантичного континууму), кожна мова пояснює світ по-різному. Іноді повністю протилежно, іноді лише зі зміщенням акцентів до певної сфери, але завжди по-різному. Мову можна розглядати як засіб дати відповідь на те, що таке світ, адже “вивчення мов світу — всесвітня історія думок та почуттів людства” (Гумбольдт 1984: 27).

О. О. Потебня розвиває загальні положення Гумбольдта, зокрема його положення про *творчу природу мови*, її динамічну сутність, завдяки якій вона знаходиться в постійному розвитку. У центрі уваги вітчизняного дослідника був змістовий бік мови, яку він вважав засобом, що творить думку (Потебня 1922: 24). Так само, як і Гумбольдт, Потебня розглядав мову у якості основного засобу мислення та своєрідного “проміжного світу”: “... як окреме слово стає між людиною та предметом, так і уся мова між людиною та природою, що на нього впливає” (Там само: 27). На його думку, слово створюється із суб’єктивного сприйняття і “є відбитком не самого предмета, а його відображення у душі” (Там само: 27), тобто воно поєднує в собі як суб’єктивні, так і об’єктивні важелі, що зумовлює усю глибину значення та неможливість його повноцінного розуміння через велику кількість імпліцитних змістів.

Феномен ВФ слова є багатомірним для О. О. Потебні. Показово, що внутрішня форма розуміється вченим не лише як елемент пам’яті мови через збереження ознаки об’єкта, але і як схема взаємодії з ним (Кубрякова 2004: 366). Це можна побачити на таких прикладах: англ. *beard* (<зах. герм. *barthaz* < іє. *bhar-dha* ‘борода’) // укр. *борода* (< старосл. *брада* < лат. *barba* < іє. *bher/bhor* ‘колотися, бути гострим’); або ж англ. *grapes* (< фр. *grape* ‘гроно винограду’ < франк. *graper* ‘збирати виноград’ < пгерм. **krappon* ‘гачок, який використовувався для збору винограду’) // укр. *виноград* (< стсл.

виноград ‘виноградник’ < калька гот. *weingards* ‘виноградник’ < *wein* ‘вино’ + *gard* ‘город, сад’) та под.

Наведені та подібні приклади, яких безліч в етимологічних словниках, часто й густо відкривають живі зв'язки найменувань з тими процесуальними діями, які закріпилися за словами. Це, звичайно ж не є свідченням “об’єктивності” назви щодо предмета найменування. Скоріше, ВФ є засобом об’єктивації соціокультурної значущості певних ознак предмета для людини під час народження слова.

Знаковим й до кінця не зрозумілим є наступне визначення ВФ О. О. Потебнею: “Внутрішня форма слова є відношенням змісту думки до свідомості; вона показує, як людині уявляється її власна думка” (Потебня 1922: 83). Ключовим тут слід вважати дихотомію співвідношення “змісту думки і свідомості”, де під першим розуміється, очевидно, початковий етап формування поняття, яке має бути закріпленим у слові, а під другим – власне рівень людської свідомості (колективного чи індивідуального знання про світ), яка скеровує лінгвокогнітивні процеси номінації. На думку О. М. Камчатнова, О. О. Потебня внутрішньою формою вважає уявлення у свідомості власної думки людини. З цього випливає, що у людини є “якась сфера несвідомих думок, які усвідомлюються за допомогою внутрішньої форми слова. Ось цю несвідому сферу думок О. О. Потебня, очевидно, і називає душею” (Камчатнов 1998: 80). О. О. Потебня вважав, що саме діалектикою співвідношення думки до свідомості можна пояснити той факт, що “у мові існує багато слів для позначення предмета, так само, як і одне слово може вживатися для позначення абсолютно різних предметів” (Потебня 1922: 83).

Те саме стосується й порівняння ВФ слів різних мовних культур, де в кожному випадку будь-яка ознака номінації закарбовує актуальні для “свідомості соціуму” (на момент народження назви) ознаки предмета найменування. Порівняймо деякі англійські та українські назви, що містять спільний компонент *chair//стілець*, і звернімо увагу на те, як по-різному використовується цей компонент для словотворення в межах двох світоглядних та мовних картинах світу: англ. *chairman / chairwoman* ‘голова’ (< *chair* ‘стілець’ + *man* ‘чоловік, людина’ / *chair* ‘стілець’ + *woman* ‘жінка’), англ. *chair-car*, амер. ‘вагон-салон’ (< *chair* ‘стілець’ + *car* ‘вагон’), англ. *chair-bed* ‘крісло-ліжка’ (< *chair* ‘стілець’ + *bed* ‘ліжка’), англ. *chairwarmer* ‘нероба, дармоїд’ (< *chair* ‘стілець’ + *warmer* ‘нагрівач’) або укр. *стілець* (< стіл), укр. *стільниця* ‘кухона дошка’ (< стіл), *стільчик* ‘стілець’ (< стіл), укр. *столиця* ‘рушник який стелять поверх скатерки’ (< стіл), *столовник* ‘той, хто

харчується в когось за плату' (< стіл), *стільний* 'лист, утворений бджолами з воску' (< можливі варіанти *цілина, цілий, стіл, стелити* або *стіна* (ЕСУМ 2006, 5: 419).

Одним з дискусійних питань лишається співвідношення ВФ слова та його етимології. Не зупиняючись на цьому детально, зазначимо, що ми дотримуємось думки про необхідність розмежування цих понять. Наведені вище приклади демонструють роль ВФ слова, а не його етимології в ономасіологічних мовних процесах.

Лінгвокогнітивна функція ВФ слова полягає і в тому, що вона (внутрішня форма) стає "центром образу" предмета для представників певної мови. Слово, таким чином, є для мовця "з самого свого народження засобом розуміти себе та свої *сприйняття*" (Потебня 1922: 116). Ще раз повернемося до античної філософії, де внутрішня форма (для них – *ейдос*) – "це те, що дає цілісність уяві, відкриває гармонію образу через ідею єдності" (Голянич 2007: 10).

Даючи пояснення щодо внутрішньої форми слова та образу, О. О. Потебня говорить, що має на увазі *не образ предмета, а образ образу, тобто уявлення* (Потебня 1922: 116) про певний предмет. *Уявлення*, яке продукує мозок за власними когнітивними законами, і є "змістом" нашої думки, але воно "має значення не саме по собі, а лише як форма, у якій чуттєвий образ входить у нашу свідомість" (Там само: 117). Внутрішня форма слова у такому розумінні стає джерелом інформації про таємниці когнітивної діяльності свідомості, оскільки виступає формою збереження такої інформації через закарбовані в назвах значущі для людини ознаки номінації. Пор.: англ. *wind* 'повітря в русі' (< іє. *we-nt-o-* 'той, що віє' < *we-* 'віяти, дуги' (OED) // укр. *вітер* 'той, що віє' (< псл. *vetrъ* < *vejati* 'віяти' (ЕСУМ 1982, 2: 406), англ. *snowfall* 'падає сніг' (< *snow* 'сніг' + *fall* 'падіння') // укр. *снігонад* 'падає сніг' (< псл. *snegъ* < гот. *snaiws* 'іде сніг' (ЕСУМ 2006, 5: 334); англ. *blaze of the sun* 'полум'я сонця' // укр. *пригрів* 'місце, що пригрівається сонцем' (< укр. *grіти*) // рос. *солнцепёк* 'сонце пече' (< рос. *солнце*), англ. *breakwater* 'той, що розбиває воду' (< *break* 'розбивати' + *water* 'вода') // укр. *хвилеріз* 'той, що ріже хвилі' (< укр. *хвиля* + *різати*) // рос. *волнорез* 'той, що ріже хвилі' (< рос. *волна* + *резать* та ін.).

Отже, ВФ, виступаючи як основа умотивованості, виконує функцію з'єднуючого ланцюжка між змістовою та формальною сторонами мовного знака. Вона стає своєрідним віконцем, яке допомагає побачити когнітивні та духовні особливості національних мовних картин світу, якщо береться як параметр міжмовного зіставлення. Очевидним є і те, що ВФ, як правило, не помічається мовцем, якщо спеціально не

звертати на це увагу: сама природа комунікації відсуває особливості номінації слів на віддалений план мовної свідомості, а зрештою призводить до певної ерозії і навіть відчуження у слів первинних семантичних ознак (пор.: *червоні, сині ... чорнила*). Знайомство з іншими мовами у дзеркалі рідної дає змогу побачити те, на що раніше не зверталась увага (пор. укр. *ожеледиця*, рос. *гололедица*, п. *ślizgawica* та один з англійських синонімів *black-ice*, появу якого можна пояснити власне британськими кліматичними особливостями, коли раптово намерзає мокра після дощів поверхня ґрунту).

Міжмовне зіставлення слів за ВФ – це встановлення спільного та відмінного на рівні взаємозв'язку зовнішньої та внутрішньої форми з лексичним наповненням порівнюваних слів. В. М. Русанівський виділив тут чотири можливих явища: 1) спільність внутрішньої та зовнішньої форми при різному матеріальному (звуковому) вираженні (укр. *виріз* і нім. *der Ausschnitt*); 2) відмінність як зовнішньої, так і внутрішньої форми слів з однаковим значенням (укр. *чужина* і нім. *Ausland* 'зовнішня земля', 'країна'; укр. *зошит* і ч. *pisanka*); 3) відмінність ВФ у слів з однаковою зовнішньою формою (укр. *тесяр* від *tesati* та нім. *der Tischler* від *der Tisch* 'стіл'); пор. також рос. *столяр* від *стіл*; 4) спільність ВФ у слів з відмінною зовнішньою формою (рос. *моряк* і англ. *seaman*, нім. *Seemann* та под. (Русанівський 1988: 17–18).

Слова останньої (четвертої) групи є найбільш поширеними в плані типології зіставлення. Цілком зрозуміло, що більше спільного за ознакою первинної мотивації слід очікувати у споріднених мовах. Генетично і структурно віддалені мови також виявляють цілі групи лексичних відповідників, що містять спільні ознаки ВФ. Тут є не тільки цілком зрозумілі паралелі типу рос. *кукушка*, сербськ. *кукавица*, нім. *Kuckuck*, англ. *cuckoo* та под., але й слова, внутрішня форма яких відбиває спільні для різних націй гносеологічно значущі ознаки. Пор.: ісп. *ventana* – англ. *window* (назви вікна від ознаки 'вітер'); укр. *лісник* – англ. *forest-guard*, фр. *garde-forestier*, тат. *урманчы*.

Спільне у первинній мотивації містять не тільки окремі слова, а й фразеологічні одиниці. Пор.: укр. *бути однією ногою в могилі*, англ. *to have one foot in the grave*; укр. *звернути собі шию*, рос. *сломать себе шею*, англ. *to break one's neck*, фр. *se casser le cou* і т. ін. Трапляються навіть випадки концептуально-семантичної схожості фразеологізмів між відповідниками різноструктурних мов. Тоді йдеться про універсалії на міжмовному рівні. Пор: *І швець, і жнець, і на соніліці гравець; І швець, и жнец, и на дуде игрец* та япон. (у букв. авт. перекладі на рос.) – *И самурай (воин), и пахарь, и работник, и купец* (Пирогов 2003: 14).

Приклади такого типу є свідченням єдності лінгво-семіотичних моделей, що покладено в основу людських мов, та підтвердженням єдності когнітивно-семантичного універсуму на ноосферному рівні. Внутрішня форма мовних одиниць матеріалізує цю єдність і разом з тим виражає відмінності вербалізації загальної мовної тотожності, що є наслідком особливостей лінгвокогнітивних уявлень, проявом специфіки національного світобачення. Саме тому, наприклад, *звістка* (рос. *известие*) – це в німецькій мові *Nachricht* ('те, що повідомляється'), в італійській – *notizia* ('дещо відоме'), в англійській, французькій, шведській, фінській та інших – 'новина' (*the news; nouvelle; nyhet; uutinen*).

Цілком закономірно, що слова, мотивовані різними семантичними ознаками, є безпосереднім предметом контрастивного аналізу, оскільки цікаво дізнатися, чому саме і як одні й ті самі реалії іменуються в різних мовах: укр. *їдальня* (< 'їсти') – рос. *столовая* (< 'стіл'); укр. *подарунок* (< 'дар', 'дарити') – болг. *принос* (< 'нести', 'приносити') – англ. *gift* (< *to give* 'давати'). Таким чином можна вибудувати цікаві ланцюжки слів, де в кожній іншій мові можна побачити нову первинну семантичну ознаку, а усі разом вони становлять різнобарвний сигніфікативний спектр певного денотата. Не тільки на фоні різних мов, але і в межах однієї національної мови можна простежити креативну силу ВФ для наочного вираження знакових компонентів у семантиці слів. Так, діалекти української мови мають такий набір назв рушника: *рушник* – *ручник* ('рушник для рук'), *утирач*, *утирало*, *утиральник* ('рушник для утирання обличчя'), *стирач*, *стирок* ('для витирання столу, лавки'), *покутник*, *божник*, *біжник* ('рушник для прикрашення ікони') (Жайворонок 1996: 23).

Важливим аспектом міжмовного вивчення ВФ слів є порівняльний аналіз наявного впливу, своєрідної *прогностичної функції* первинної ознаки для формування подальших значень окремих слів. Так, цікаво дізнатися, що спільнослов'янське слово **letьnikъ* (суфіксальне похідне від **leto* 'тепла пора року') в сучасних слов'янських мовах втілилось у такі значення, як 'однолітня рослина' (укр., рос.), 'перший день березня' (болг.), 'річне теля' (словен.), 'літнє помешкання' (чеськ.), 'жіноча літня спідниця', 'літній шлях' (п.) та ін. Специфіка мотивації не тільки пронизує історію слів, а й керує сучасними словотвірними процесами, закономірностями вторинної номінації тощо (укр. *перешиванець* 'про людину, яка змінює свої політичні погляди', *писанка* 'вродлива жінка', англ. *King Kong* 'сильний чоловік', англ. *gas-bag, windbag, chatterbox* 'балакуха (триндичиха)' та под.). Принагідно зауважимо, що ВФ слова,

виростаючи з етимона, який своєю чергою, є віддзеркаленням архетипічного образу, інколи виконує ще й особливу енергетичну функцію, зберігаючи колективне несвідоме у вигляді власного психо-енергетичного імпульсу, яке притаманне самому архетипові. Проте, це окрема, непроста і цікава проблема (див.: (Манакин, 2008)).

Таким чином, ВФ слова у зіставному її вивченні відкриває можливості реконструкції окремих ланцюжків мовної номінації, даючи тим самим певну інформацію про таємниці народження і функціонування слова в мовознавчому, а також гносеологічному, когнітивному, етнологічному, культурологічному і навіть лінгвоенергетичному аспектах дослідження. Проте найголовнішим у сенсі сказаного є те, що ВФ слова, його мотиваційні чинники є джерелом пізнання національної самобутності, світоглядної специфіки народів і етносів, що закарбовують мовні картини світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Голянич М. І.* Внутрішня форма слова і дискурс : [монографія] / М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. – 296 с.
2. *Гумбольдт В. фон.* Избранные труды по языкознанию : пер. с нем. / В. фон Гумбольдт ; [под ред., с предисл. Г. В. Рамишвили]. – Москва : Прогресс, 1984. – 397 с.
3. *ЕСУМ* : Етимологічний словник української мови : В 7 томах / [уклад. Болдирев Р. В. та ін.] – К. : Наукова думка. – 1982–2006. – Т. 1–5.
4. *Жайворонок В. В.* Слово в етнологічному контексті / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 1996. – № 1. – С. 15–24.
5. *Камчатнов А. М.* О внутренней форме слова / А. М. Камчатнов, А. А. Потеня, А. Ф. Лосев // Русский филологический вестник. – 1998. – № 1/2. – С. 77–85.
6. *Клименко Н. Ф.* Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н. Ф. Клименко. – К. : Наукова думка, 1984. – 252 с.
7. *Кочерган М. П.* Основи зіставного мовознавства / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 423 с.
8. *Кубрякова Е. С.* Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
9. *Лосев А. Ф.* Знак. Символ. Миф / А. Ф. Лосев. – М. : МГУ, 1982. – 479 с.
10. *Манакин В. Н.* Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
11. *Манакин В. М.* Внутрішня форма слова в англійській та українській мовах : [монографія] / В. М. Манакин, К. О. Токарев. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. – 150 с.
12. *Манакин В. М.* Мова і загальна симетрія універсуму / В. М. Манакин // Мовознавство. – 2011. – № 3. – С. 26–40.
13. *Манакин В. М.* Мова і міжкультурна комунікація / В. М. Манакин. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
14. *Манакин В. М.* Мова як енергетичний феномен / В. М. Манакин // Світогляд. Науково-популярний журнал НАН України. – К. : «Академперіодика» НАН України, 2008. – № 2 (10). – С. 48–54.
15. *Откупщиков Ю. В.* Из истории индоевропейского словообразования / Ю. В. Откупщиков. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2005. – 320 с.
16. *Пирогов В. Л.* Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов : типологічний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / В. Л. Пирогов. – К., 2003. – 19 с.
17. *Русанівський В. М.* Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1988. – 240 с.
18. *Снитко Е. С.* Внутренняя форма номинативных единиц / Е. С. Снитко. – Львов : Світ, 1990. – 188 с.
19. *OED* : Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] / [edit. D. Harper]. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com>.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2013